

Златко Матић*

Универзитет у Београду, Православни богословски факултет, Београд
Институт за Систематско богословље

Уметнички пројављен православни катихизис**

Саша Гавриловић, *Људски годир*
Смедерево, 2021.

Пречасни оци, поштовани саговорници, драги оче Саша, уважене даме, цењена господо, најдража у Христу браћо и сестре,

Вечерас бих, поводом промоције књиге *Људски годир*, аутора са којим сам се упознао пре 30 година, проте Саше Гавриловића, изнео нека размишљања, неколико теза, које би требало да буду продужетак оних мојих идеја, повијених у виду рецензије ове предивне књиге. Записао сам, наиме, негде у закључку да је роман који вечерас промовишемо „својеврстан уметнички пројављен хришћански катихизис“. Прва асоцијација на ову тврдњу могла би бити да је *Људски годир* уметнички израз основних поука православне хришћанске вере. То не би био погрешан закључак, али ни довољно прецизан, још мање свеобухватан.

Хришћанске поуке (катихезе), баш као што и грчки изворник каже (катаихо — по еху), јесу одјеци, настали као плод сусрета фреквенција две слободе и две вере: учитеља и слушаца, оних који се припремају за Крштење, за промену свог природног и биолошког начина постојања. Реч катихете додирује мембрану срца катихумена и његово срце почне да откуцава у љубавном ритму, чија је парадигма светотројична, божанска, љубав. На тај начин, у сусрету, у вези, у односу, одјеци узрастају у хармонију, у мелодију теологије, у уметност богословља и у богословље уметности. Не због рационалних поука, него због љубавног одјека. То сам врло брзо забележио, доживео, у овом делу о. Саше.

Зато и написах у својој критичкој оцени романа да је он „израз уверљивог, али *ненамётљивог* сведочења црквеног начина постојања и позив да се у њега слободно крштењски зарони“. Напуштање Футурополиса је

* zmatic@bfspc.bg.ac.rs

** Беседа на промоцији романа *Људски годир*, у Саборној цркви у Смедереву, 24. октобра 2022.

почетак преткрштењских катихеза. То је пут, пут ка другоме, ка заједници, пут који почиње тиме што се индивидуа, позвана у раст, одазива, одговара на призив чаробном речи амин и постаје личност. Нашавши Долину, налази оне који је воле и чине вечном. Заиста, „у егзистенцијалним сликама аутор живописе икону вечности, заједничарења конкретних људи у једном Телу, оштро указујући на последице издаје таквог завештања“. Свет подсећа на трагедију која га чека, уколико се ослони на биолошку егзистенцију, а хришћане на пропаст, која им је загарантована уколико се одрекну свог древног имена — телољубиви род и предају се фантомској спиритуализацији бивствовања“. То је друга тезе, коју ја сада вама нудим на рецензију и рецепцију. Именоваћу је Тертулијановим речима, изреком којом се сумира ранохришћанска социологија: *caro cardo salutis* (тело је кардинална тачка спасења). Чини ми се да смо ми хришћани, творци савремене (јудеохришћанске, англоамеричке, западне, а заправо) ка-пропасти-ходајуће-цивилизације, ово сметнули с ума. Заборавили смо да се у центру целокупне историје спасења налази тело: од стварања и описа креације човека у Књизи Постања (када се на саблазан мудраца човек описује као прах земаљски помешан са слободом Божјом), преко утеловљења божанског Логоса („Логос постаде тело и ушатори се међу нама“, проглашено хришћанском лудошћу), и васкрсења Сина Божјег у телу (апостол Тома потврђује у име свих нас), све до Вазнесења

Христа (људи Галилејци то гледају) и седања телесног Исуса из Назарета одеснују Оца и његовог славног Другог доласка, опет у сарксу, у плоти, у месу — све се дешава у историји, у догађајима који се телесним очима сагледавају и сведоче и „рукама додирују“ (апостол Јован Богослов, уп. 1Јн 1, 1–2). Сви чудесни захвати Тројичног Бога у историји, сви Његови додири са нама, особито најприснији богочовечански додир у Христу, у Причешћу, изразито су телесне природе. „Не знате ли да су тела ваша удови Христови“ (1Кор 6, 15), верујемо ли апостолу Павлу, када нам каже да је тело „храм Духа Светог“ (1Кор 6, 19)? Историја Цркве, тог Тела Христовог, бележи падове у разумевању и прихватању православне теологије тела. Константно су присутни „душебрижници“ у буквалном смислу речи, који материју, тело и брачни живот ниподаштавају или презиру (хришћани неоплатоничари, оригенисти, евагријевци, све до савремених отпадника из Цркве Христове). Да ли су баш ти људи претече доба бесконтактне пошасте? Њима, својеврсним хришћанским талибанима, лажним православним зилотима, не би било тешко да се сложе са изолацијом, диктатуром и спречавањем међуљудског контакта, односа са другим и физичког, телесног додира. Мноштву својих искључивих и болесних парола, додали би ону која дефинише беживотни колос или Тамницу из Сашиног романа: „Људски додир је смрт“. Да, такви људи се боје сусрета, плаше се другачијег и различитог, плаше се дијалога и телесног,

јединог људског, додира. Плаше се љубави, јер љубав је слобода, неизвесност односа. Љубав и Безбедна ера се искључују. Слободна љубав значи допуштање другоме да буде. Да буде, без остатка и без додатка: не по мојим мерилима, не по мерилима Библије или догматике или уџбеника или моралног и естетског закона. Ништа од тога. Само — да буде. У безбедној, постхришћанској, ери („у сигурном добу електронске рутине и аутоматизације, свеобухватног техно-ритма живота, кибернетичке практичности, у еону рециклирања свега, свих деификованих машина и реификованих људских бића, безимених механичких лутки“), нови човек лако прихвата да живи сам, одвојен од других, да буде херметички затворен у свом стану, да се, прилагођавајући се на аутономно непостојање, адаптира на *nihilo*. Али, самоћа је болест, лек је руковање и људски додир. Старе хришћанске литургије су након позива: „Љубимо једни друге“, заиста подразумевале у једном историјском периоду целив мира, а затим макар руковање хришћана сабраних на Евхаристији. Тај додир је предуслов богословствовања („да бисмо једнодушно исповедили Свету Тројицу“) јер је *conditio sine qua non* Причешћа. Евхаристија је лек бесмртности превасходно зато што је сабрање конкретних људи, у телу присутних, који своја тела позајмљују Духу Светоме, да од њих сачини Тело Христово. Поновићу: Цркви прети опасност да се изгуби, ако се преда фантомској спиритуализацији бивствовања. Хвала Ти, оче Саша, што си на „изазовно

директан уметнички, а дискретан богословски начин“ подсетио Цркву којој служиш на ову истину. Овиме је наш аутор одговорио на још један изазов плуралистичког начина живота: није наступио као апсолутни велепоседник истине, кога треба слушати и беспоговорно следити, јер је он, тобоже, познавалац вечних, непроменљивих и окошталих догмата, које саопштава постмодерним грешницима („Немам све одговоре и не знам да ли ћу их икад имати“, „глава ми пуца од питања“, каже јунак романа, Он). Наш аутор скицира неке могућности. Свестан је да је и сам на путу. Нуди своја размишљања (а тиме и себе самог) као сапутнике савременом човеку. Шаље уметнички вапај, глас, који одјекује. Ако одјек нађе плодно тло, десиће се призив. После њега очекујемо додир. Људски додир, уз битну назнаку: Син Божји је постао човек и сваки додир са другим човеком, узноси се на прволик, на Христа. „Кад једном од ових малих учинисте, мени учинисте“...

Роман *Људски додир* завршава се победом заједнице, и животног додира вечности. Нечујни откуцаји срца љубљене личности заправо су позиви, каже аутор. Да, то су они позиви о којима сам говорио на почетку, објашњавајући катихетску потку овог штива. „Како то раније није разумео“, пита се јунак. Одговор је врло једноставан: то се не разуме, то се срцем доживљава, а додиром остварује: „Зачујемо тај зов тек када се приближимо и узгрлимо“. Тада љубав, као песма, „прелеће шуму, престиже ветар и стапа се

са небом. И никада и нигде се не за-
уоставља. Јер „знање ће престати“, а
додир никада не престаје.

Оче Саша, честитам на новој
књизи, а вама, поштовани пријате-
љи, захваљујем на пажњи и љубави.

Датум пријема чланка: 26. 10. 2022.

Датум прихватања чланка за објављивање: 28. 10. 2022.